

DEO PRVI

OPŠTE NAPOMENE O NASLEĐIVANJU I NASLEDNOM PRAVU

USTANOVA NASLEĐIVANJA I NASLEDNO PRAVO

1. Opšte napomene o nasleđivanju

Ljudski život je vremenski ograničen, prolazan, te čovek kao ličnost u pravu ne traje večito. Njegovom smrću nestaje pravni subjekat, no subjektivna prava jednog umrlog lica prelaze na druga lica. To stupanje u nečija prava, usled smrti subjekta kome su prava pripadala, naziva se nasleđivanje.

Nasleđivanje je prenos materijalnih i duhovnih vrednosti sa predaka na potomke, ono je lanac kontinuiteta vremenskih veza međuzavisnosti svih generacija.¹

Imovinska prava i obaveze jednog lica ne prestaju da postoje usled smrti tog lica, koja prelaze na prava njegovog naslednika. U svom skupu, sva ta imovinska prava predstavljaju imanje jednog lica, koje se po smrti tog lica naziva zaostavština i koje prelazi u ruke drugih lica, naslednika umrloga. Ti naslednici su ili zakonski (oni koje je zakon odredio) ili voljni (oni koje je ostavilac naznačio svojom izjavom volje).

Nasleđivanje nije samo pravni pojam i javlja se u mnogim društvenim i prirodnim naukama (biologiji, genetici, psihologiji, istoriji, sociologiji i dr.) te nasleđivanje označavamo kao uslov svakog ljudskog progressa.²

U istoriji prava, nasleđivanje nije moglo dugo da se odvoji od biološke i religijske osnove. U rimskom pravu je bilo nesporno da naslednik ima ista prava i ovlašćenja koje je imao i umrli.

U savremenom pravnom sistemu nasleđivanje ima imovinski karakter i najčešće se označava kao sledovanje u pravne odnose umrlog,³ kao prelaženje imovine umrlog na druga lica⁴ (stupanje u nečija prava), usled smrti subjekta kome su prava pripadala,⁵ odnosno kao prelaz zaostavštine (stvari i prava) umrlog na njegove naslednike.⁶

1 Konstatinović M: Pitanje svojine-Almanah generacija pred stvaranjem, Beograd, 1925.g.

2 Ihering R.:Zweck in Recht, Leipzig, VI, Par. 42.

3 Blagojević-Antić: Nasledno pravo, Beograd, 1991, str.5.

4 Marković S.: Nasledno pravo, Beograd, 1981, str.9.

5 Marković L.:Nasledno pravo, Beograd,1930, str.1

6 Kreč-Pavić: Komentar Zakona o nasleđivanju, Zagreb, 1964, str.1

2. Uopšte o naslednom pravu

Kada su se važeći običaji, vremenom, počeli zamenjivati nastajanjem pravnih normi, nastankom pravne države, nastalo je i nasledno pravo. Ono ima veliki socijalni značaj, kao važna ustanova, koja odgovara kako opravdanim interesima pojedinaca, tako i potrebama svakog društvenog poretka. Ustanovom nasleđivanja održava se u važnosti sistem individualne svojine na kome se zasniva i imovinski poredak u društvu.

Nasledno pravo ima dva osnovna značenja: objektivno i subjektivno. U objektivnom smislu, ono je skup pravnih propisa koji uređuju nasleđivanje, a u subjektivnom smislu označava konkretno ovlašćenje određenog lica da na osnovu objektivnog naslednog prava stekne određena prava iz zaostavštine ostavioca. Dakle, nasledno pravo je nauka koja se bavi izučavanjem objektivnog i subjektivnog naslednog prava, njihovim istorijskim razvojem, teorijom, vezama i odnosima sa drugim pravnim disciplinama, njihovim tumačenjem i praktičnom primenom, kao i pitanjima njihovog daljeg usavršavanja.

U savremenoj sistematici građanskog prava, nasledno pravo je deo tog prava i po pandektističkoj podeli smešteno je i svrstano na sledeći način: opšti deo, stvarno pravo, obligaciono pravo, nasledno pravo.⁷

Jedno lice, kao subjekt prava, sjedinjava određeni krug prava i obaveza, kako imovinske prirode (svojina, službenost, autorsko imovinsko pravo, zaloga, obligaciona prava i dr.), tako i neimovinske (politička prava, lična porodična prava i sl.). Smrću subjekta, neka prava i obaveze se zauvek gase, to su lična prava i obaveze i po pravilu lično-imovinska prava i obaveze. S druge strane, imovinska prava i obaveze i neka lično-imovinska prava nadživljuju svog titulara i putem pravila naslednog prava prelaze na njegove naslednike, tj. pridružuju se njihovim već postojećim pravima i obavezama.

U savremenim pravima, prava i obaveze nemaju samostalni život, nezavisan od subjekta prava. Taj subjekt, koji omogućava pravni život različitim pravima i obavezama je titular. U modernim pravima, pravilo je da se prenos prava i obaveza sa umrlog na njegove naslednike vrši u trenutku njegove smrti, odnosno prestanku pravnog subjektiviteta, tako da njegova prava i obaveze ni u jednom trenutku ne ostaju bez svog titulara.

3. Osnov i značaj naslednog prava

Radeći, čovek radi ne samo za sebe, već i za svoje bliske srodnike (decu, roditelje). "U Naslednom pravu ogleda se kontinuitet sveta, kontinuitet prava, kao društvene sile nadmoćnije od čoveka. Čovek prolazi, a pravni odnosi ostaju kao refleksi društva, koje je večno. Oni se samo prilagođavaju novog stanju, tj. dobijaju nove nosioce".⁸

7 Vodinelić V.: Građansko pravo-uvodne teme, Beograd, 1991. g., str. 27-35. Ovakva sistematika usvojena je u mnogim pravima: nemačkom, ruskom, češkom, poljskom, grčkom, japanskom, korejskom, kineskom, portugalskom.

8 Marković L.: Nasledno pravo, str. 3.